

Bijna thuis

Jean Kwok bij Boekerij:

Bijna thuis
Dans met mij
De perfecte zus

boekerij.nl

Jean Kwok

Bijna thuis

ISBN 978-90-225-9134-5
ISBN 978-94-6092-855-0 (e-boek)
NUR 302

Oorspronkelijke titel: *Girl in Translation* (Riverhead Books, Penguin)

Vertaling: Jeannet Dekker

Omslagontwerp: Johannes Wiebel | punchdesign

Omslagbeeld: Vrouw: © Shutterstock / Takayuki; Bloemen: © Shutterstock / Redstone; Bloembladeren: © Shutterstock / Kamil Hajek; Achtergrond: © Shutterstock / Mypokcik

Zetwerk: CeevanWee, Amsterdam

© 2010 by Jean Kwok

© 2010 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekeryj bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PROLOOG

Ik ben geboren met een talent. Geen talent voor dansen of grappig zijn of iets anders leuks. Ik ben altijd al goed geweest in leren. Alles wat op school werd onderwezen nam ik meteen in me op, snel en zonder al te veel inspanning. Het was alsof de school een gigantische machine was en ik een op maat gemaakt rader-tje, dat er perfect in paste. Dat wil niet zeggen dat het altijd gemakkelijk voor me is geweest. Toen ma en ik naar de Verenigde Staten kwamen, sprak ik slechts een paar woorden Engels, en ik heb lange tijd met de taal geworsteld.

Er is een Chinees gezegde dat ons vertelt dat het lot als de wind is, die van alle kanten door ons leven blaast en ons voortdrijft over het pad van de tijd. Wie een sterke wil heeft, verzet zich misschien tegen deze harde wind en kiest een eigen weg, maar de zwakkeren moeten gewoon gaan waarheen ze worden geblazen. Ik moet bekennen dat ik niet zozeer ben voortgedreven door de wind, maar eerder vooruit ben getrokken door mijn eigen beslissingen. En al die tijd verlangde ik naar iets wat ik niet kon hebben. Toen het leek alsof mijn grootste wensen eindelijk voor het grijpen lagen, nam ik een besluit dat de rest van mijn leven heel anders deed verlopen.

Ik sta voor de ruit van de bruidszaak en zie het kleine meisje rustig aan de voet van de paspop zitten, met haar ogen dicht, omsloten door de zware stoffen die om haar heen hangen, en ik denk: dit is niet het leven dat ik voor mijn kind wil. Ik weet hoe het zal gaan: nu al zit ze elke dag na school in de winkel en helpt

met kleine klusjes, zoals het sorteren van kralen; straks zal ze leren met de hand te naaien en vervolgens met de machine, en daarna zal ze wat van het borduurwerk en het afwerken overnemen, totdat ook zij al haar dagen en weekenden voorovergebo-gen over eindeloze meters stof zal doorbrengen. Zij zal niet bij vriendinnetjes thuis gaan spelen, niet leren zwemmen, geen zomer aan het strand doorbrengen; ze zal weinig anders zien dan het onophoudelijke ritme van de naald.

We kijken allebei op wanneer haar vader binnenkomt, en na al die jaren en na alles wat er is gebeurd, beweegt mijn hart zich als een gewond dier in mijn borst.

Ben ik ooit zo mooi geweest als zij? Er zijn bijna geen kinderfoto's van me. We konden ons geen fototoestel veroorloven. Het eerste kiekje dat in de Verenigde Staten van me is gemaakt, was de schoolfoto, uit het jaar dat ik in Amerika aankwam. Ik was elf. Toen ik op een later moment in mijn leven verder probeerde te komen, heb ik die foto verscheurd. Maar ik gooide de snippers niet weg, ik stopte ze in een envelop.

Niet al te lang geleden vond ik die envelop weer en heb het stof ervan afgeveegd. Ik scheurde de flap open en raakte de versleten stukjes papier aan: dat was het puntje van een oor, een deel van de kaak. Mijn moeder had mijn haar geknipt, het was ongelijk en te kort, met een scheiding die te ver naar rechts zat, zodat mijn haar als bij een jongen over mijn voorhoofd viel. Mijn gezicht en een stukje van mijn blauwe polyester blouse zijn grotendeels bedekt door het woord *PROEFAFDruk*. Omdat we geen geld hadden voor de echte foto hadden we de proef bewaard die ze ons hadden toegestuurd.

Maar wanneer ik de snippers van de foto als de stukjes van een puzzel aan elkaar leg, kijken mijn ogen nog steeds recht in de camera en zijn de hoop en ambitie duidelijk voor iedereen die het wil zien. Had ik het maar geweten.

1

Een laagje smeltend ijs bedekte het beton. Ik keek aandachtig naar mijn rubberlaarzen, naar de punten die weggleden op het ijs en de hakken die het versplinterden. Ijs was iets wat ik alleen kende in de vorm van kleine blokjes in rodebonendrank. Dit ijs was ijs in het wild, ijs dat straten en gebouwen uitdaagde.

‘We mogen ons gelukkig prijzen dat er een plaatsje in een van meneer N.’s gebouwen is vrijgekomen,’ zei tante Paula toen we door onze nieuwe buurt reden. ‘Jullie moeten het natuurlijk wel een beetje opknappen, maar dit is echt een heel schappelijke huur voor wat je krijgt. Onroerend goed in New York is peperduur.’

Ik kon bijna niet stil blijven zitten in de auto en bleef maar om me heen kijken, zoekend naar wolkenkrabbers. Ik zag er geen. Ik wilde dolgraag het New York zien waarover ik op school had gehoord: Min-hat-ton, glanzende warenhuizen, en natuurlijk vooral de vrijheidsgodin die zo trots in de haven van New York stond. Tijdens de rit veranderde de snelweg in onvoorstelbaar brede avenues die zich tot in de verte uitstrekten. De gebouwen werden steeds smeriger, met gebroken ruiten, en op de muren waren met verf Engelse woorden gespoten. We sloegen nog een paar keer de bocht om en kwamen langs een lange rij mensen die ondanks het vroege uur op iets stonden te wachten, en toen parkeerde oom Bob naast een gebouw van twee verdiepingen, waarvan de winkelruimte beneden was dichtgetimmerd. Ik dacht dat hij was gestopt om iets op te halen, maar

toen stapte iedereen uit de auto, het bevroren trottoir op.

De mensen in de rij stonden te wachten voor een deur rechts van ons, waarop een bord met SOCIALE DIENST hing. Ik wist niet wat dat was. Bijna iedereen was zwart. Ik had nog nooit eerder zwarte mensen gezien, en een vrouw vooraan, die ik het duidelijkst kon zien, had een huid zo donker als steenkool en haar dat net een wolk leek, vol glanzende gouden kralen. Ze was adembenemend, zelfs in haar versleten jas. Sommige mensen hadden gewone kleren aan, maar andere zagen er doodop en onverzorgd uit, met ongewassen haar en een glazige blik in hun ogen.

‘Niet zo kijken,’ siste tante Paula tegen me. ‘Straks trek je nog hun aandacht.’

Ik draaide me om. De volwassenen hadden onze weinige bezittingen al uitgeladen en die naast de dichtgetimmerde winkel-pui opgestapeld. We hadden drie stoffen koffers, de vioolkist van ma, een paar grote pakken in bruin papier en een bezem. Voor de voordeur lag een klein plasje.

‘Wat is dat, ma?’

Ze boog zich voorover en tuurde ernaar.

‘Niet aankomen,’ zei oom Bob achter ons. ‘Daar heeft er een-tje gepist.’

We sprongen allebei achteruit.

Tante Paula legde een gehandschoende hand op onze schouders. ‘Jullie hoeven je niet ongerust te maken,’ zei ze, hoewel ik haar uitdrukking niet geruststellend vond. Ze zag er ongemakkelijk en een tikje beschaamd uit. ‘De vorige bewoners zijn nog maar kort geleden verhuisd en ik heb nog geen tijd gehad om naar de woning te kijken, maar vergeet niet, als er iets is, lossen we dat wel op. Samen. Want we zijn familie.’

Ma zuchtte en legde haar hand boven op die van tante Paula. ‘Dat is fijn.’

‘En ik heb een verrassing voor jullie. Hier.’ Tante Paula liep te-

rug naar de auto en haalde er een kartonnen doos uit waarin een digitale wekkerradio, een paar lakens en een kleine zwart-wit-tv zaten.

‘Dank je,’ zei ma.

‘Geen dank,’ antwoordde tante Paula. ‘Goed, we moeten nu gaan. We zijn al laat voor de fabriek.’

Ik hoorde hen weggrijden. Ma stond voor de hoog oprijzende deur met de sleutels te worstelen, en toen ze de deur eindelijk open had gekregen, leek het gewicht zich tegen haar te verzetten. Ten slotte zwaaide hij helemaal open en zagen we een kaal peertje hangen, glanzend als een tand in een zwarte mond. Het rook er bedompt en het was er stoffig.

‘Ma,’ fluisterde ik, ‘is het wel veilig?’

‘Tante Paula zou ons nooit ergens laten wonen waar het niet veilig is,’ zei ze, maar in haar lage stem klonk enige twijfel door. Ma’s Kantonees was meestal erg duidelijk, maar haar platte-landsaccent werd doorgaans sterker wanneer ze nerveus was. ‘Geef de bezem eens.’

Terwijl ik onze spullen door de smalle ingang naar binnen sjouwde, liep ma als eerste de trap op, de bezem in haar hand.

‘Blijf hier en houd de deur open,’ zei ze. Ik wist waarom ze dat deed: als er iets mis was, zou ik snel hulp kunnen gaan halen.

Mijn hart klopte in mijn keel toen ik haar de houten trap op zag lopen. De treden waren door jarenlang gebruik uitgesleten en kromgetrokken en ze liepen scheef af in de richting van de leuning. Ik was bang dat een tree zou bezwijken en dat ma door de trap zou zakken. Toen ze op de overloop de bocht om liep verdween ze uit het zicht en hoorde ik alleen nog maar het kraken van de treden. Ik keek of er iets tussen onze bagage zat wat ik als wapen zou kunnen gebruiken. Ik zou schreeuwend de trap op rennen om haar te helpen. Even moest ik denken aan de stoere jongens op mijn oude school in Hongkong, Dikke Wong

en Lange Lam. Waarom was ik niet net zo groot als zij? Boven klonk wat geschuiifel, er ging een deur open, een paar vloerplanken kraakten. Was dat ma of iemand anders? Ik spitste mijn oren, wachtte totdat ik iemand naar adem hoorde happen of een zware bons zou horen. Het bleef stil.

‘Kom maar boven,’ riep ze. ‘Je mag de deur nu dichtdoen.’

Ik voelde dat mijn ledematen slapper werden, alsof de lucht eruit was gelopen. Ik rende de trap op om ons nieuwe huis te bekijken.

‘Nergens aankomen,’ zei ma.

Ik stond in een keuken. De wind floot door de twee ramen in de muur rechts van me en ik vroeg me af waarom ma die open had gezet. Toen zag ik dat ze nog steeds dicht waren. Het grootste deel van de ruitjes was gebarsten of ontbrak, en er staken vieze stukken glas uit het houten kozijn. Er lag een dikke laag stof op de kleine keukentafel en in de brede gootsteen, die wit was en vol putjes zat. Toen ik door de keuken liep probeerde ik de uitgedroogde lijkjes van de dode kakkerlakken te ontwijken die hier en daar lagen. Ze waren gigantisch, hun dikke poten werden door de scherpe schaduwen benadrukt.

De badkamer was in een hoekje van de keuken, met de deur recht tegenover het fornuis. Elk kind weet dat dat slechte feng shui is. Vóór de gootsteen en de koelkast was een stuk van het donkergele linoleum weggesneden, zodat je de kromme vloerplanken eronder kon zien. Er zaten scheuren in de muren, die hier en daar ook bol stonden, alsof ze iets hadden ingeslikt, en op andere plekken was de verf helemaal afgebladderd en zag je het kale stucwerk, als vlees onder een stuk huid.

De keuken was met een andere kamer verbonden, zonder tussendeur. Toen we de andere kamer binnenliepen, zag ik vanuit mijn ooghoeken iets bruins langzaam wegkruipen in de muren: levende kakkerlakken. Er zaten misschien ook wel ratten en muizen in de muren. Ik pakte de bezem, die ma nog steeds in

haar handen hield, keerde hem om en bonkte hard met de steel op de vloer.

‘Ah-Kim,’ zei ma, ‘denk aan de burenen.’

Ik hield op met bonken en zei niets, ook al vermoedde ik dat we de enige huurders in het pand waren.

De ramen in deze kamer keken uit op de straat, en hier was het glas wel heel. Ik besepte dat tante Paula de ramen had gerepareerd die de mensen vanaf de straat konden zien. De kamer was bijna leeg, maar rook naar oud zweet. In een hoek lag een tweepersoonsmatras op de vloer. Het was blauw-met-groen gestreept en zat onder de vlekken. Er stond ook een lage salontafel waarvan één poot niet bij het blad paste en waarop ik later mijn huiswerk zou maken, en een lichtgroene ladekast waarvan de verf zo bladderde dat het leek alsof het meubel roos had. Meer stond er niet.

Tante Paula had iets gezegd wat niet waar was, besepte ik. Hier had al een hele tijd niemand meer gewoond. Ik begreep nu hoe het echt zat, en dat ze dit allemaal expres zo had geregeld: ons op een doordeweekse dag in plaats van in het weekend laten verhuizen, ons op het allerlaatste moment de cadeaus geven. Ze had ons hier afgezet en de fabriek gebruikt als een excuus om er meteen weer vandoor te gaan, ze was weggereden terwijl wij nog bezig waren haar voor haar vriendelijkheid te bedanken. Tante Paula zou ons niet helpen. We stonden er alleen voor.

Ik sloeg mijn armen om mezelf heen. ‘Ma, ik wil naar huis,’ zei ik.

Ma boog zich voorover en drukte haar voorhoofd tegen het mijne. Ze kon het amper opbrengen om te glimlachen, maar haar blik was indringend. ‘Het komt allemaal wel goed. Jij en ik, moeder en welp.’ Wij tweeën, een gezin.

Maar ik wist niet wat ma er nu echt van vond: ma, die wanneer we ergens gingen eten alle kopjes en eetstokjes met haar servet afveegde omdat ze nooit zeker kon weten of alles wel

goed schoon was. Toen ma de woning zag, moest ook haar duidelijk zijn geworden dat er iets in de verstandhouding tussen haar en tante Paula aan het licht was gekomen, iets wat naakt en kloppend onder het velletje van beschaafde woorden lag.

Tijdens onze eerste week in de Verenigde Staten hadden ma en ik bij tante Paula en haar gezin in hun kleine, vierkante huis op Staten Island gelogeed. Op de avond van onze aankomst uit Hongkong was het koud, en de warme lucht in huis voelde droog aan in mijn keel. Ma had tante Paula, haar oudste zus, niet meer gezien sinds tante Paula dertien jaar eerder Hongkong had verlaten om met oom Bob te trouwen, die al als kind naar Amerika was verhuisd. Ik had verhalen gehoord over de grote fabriek waar oom Bob bedrijfsleider was en had me altijd afgevraagd waarom een rijke man als hij in Hongkong naar een vrouw had gezocht. Nu ik hem leunend op een wandelstok rond zag lopen, begreep ik dat hij iets aan zijn been had.

‘Ma, kunnen we nu gaan eten?’ Het Chinees van mijn neef Nelson klonk raar, de klanken klopten niet helemaal. Er was hem vast verteld dat hij vanwege ons Chinees moest spreken.

‘Zo dadelijk. Geef eerst je nichtje maar een zoen en heet haar welkom in Amerika,’ zei tante Paula. Ze pakte Godfrey van drie bij zijn hand en duwde Nelson in mijn richting. Nelson was elf, net als ik, en er was me verteld dat hij hier mijn beste vriend zou worden. Ik bekeek hem eens goed: een dikke jongen met magere beentjes.

Nelson sloeg zijn ogen ten hemel. ‘Welkom in Amerika,’ zei hij, zo luid dat de volwassenen hem konden horen. Hij boog zich voorover en deed net alsof hij me een zoen op mijn wang wilde geven, maar hij zei zacht: ‘Je bent een hark vol modder.’ Een stomme boerentrien. Deze keer mankeerde er niets aan zijn uitspraak.

Ik keek even snel naar ma, maar die had niets gehoord. Heel

even was ik verbijsterd omdat hij zulke slechte manieren had. Ik voelde de warmte langs mijn nek omhoogkruipen, maar ik glimlachte en deed net alsof ik hem ook een zoen gaf. ‘Ik ben in elk geval geen aardappel met wierookstokjes als benen,’ fluisterde ik.

De volwassenen straalden.

We kregen een rondleiding. Ma had me verteld dat we in ons nieuwe leven in Amerika bij tante Paula zouden wonen en voor Nelson en Godfrey zouden zorgen. Ik vond hun huis heel luxe, met kamerbreed oranje tapijt in plaats van het kale beton waaraan ik gewend was. Toen ik achter de grote mensen aan door het huis liep, viel het me op hoe lang tante Paula was, bijna net zo lang als haar man. Ma, die na haar recente ziekte een stuk magerder was, leek in vergelijking met haar zus klein en breekbaar, maar ik wilde er niet te veel over nadenken. Ik had nog nooit eerder op blote voeten mogen lopen en verbaasde me over het tapijt dat kriebelde onder mijn voeten.

Tante Paula liet ons al haar meubels en een kast vol linnen-goed zien, maar wat de meeste indruk op mij maakte, was het warme water dat uit de kranen stroomde. Zoiets had ik nog nooit gezien. In Hongkong stond het kraanwater op rantsoen. Het was altijd koud, en als je het wilde drinken, moest je het eerst koken.

Toen deed tante Paula haar kastjes open en liet ons alle glanzende potten en pannen zien die daarin stonden. ‘We hebben erg goede witte thee,’ zei ze. ‘De blaadjes rollen zich uit en zijn dan net zo lang als je vinger. Een erg delicaat aroma. Toe, drink er zo veel van als je maar wilt. En dit zijn de pannen. Staal van de hoogste kwaliteit, bijzonder geschikt voor bakken en stomen.’

Toen ma en ik na onze nacht op de bank wakker werden, hadden tante Paula en oom Bob de kinderen al naar school gebracht en waren ze naar hun werk op de textiel fabriek vertrok-

ken, maar ze hadden een briefje neergelegd waarin stond dat tante Paula om twaalf uur thuis zou komen om van alles met ons te regelen.

‘Wilt u die bijzondere witte thee proberen?’ vroeg ik aan ma.

Ma gebaarde naar het aanrecht. Daar stonden alleen een oude aardewerken theepot en een doosje goedkope groene thee. ‘Mijn hartje, denk je echt dat ze dat per ongeluk hebben laten staan?’

Ik staarde naar de vloer en schaamde me omdat ik zo stom was geweest.

Ma vervolgde: ‘Chinezen zijn niet gemakkelijk te begrijpen. Sommige dingen zegt men niet hardop. Maar we mogen ons niet ergeren aan kleine dingen. Iedereen heeft zijn fouten.’ Ze legde haar hand op mijn schouder. Toen ik opkeek, was haar gezicht kalm, en ze meende wat ze zei. ‘Vergeet niet dat we tante Paula en oom Bob heel veel schuldig zijn. Want ze hebben ons uit Hongkong hierheen gehaald, naar Amerika, de Gouden Berg.’

Ik knikte. De kinderen op mijn oude school hadden geen van allen geprobeerd hun jaloezie te verbergen toen ze hoorden dat we naar de Verenigde Staten gingen verhuizen. Voordat de Britten Hongkong in 1997 overdroegen aan het communistische China was het voor iedereen zo goed als onmogelijk om de stad te verlaten, tenzij je een vrouw was die mooi of charmant genoeg was om een van de Chinese Amerikanen aan de haak te slaan die naar Hongkong kwamen om een echtgenote te zoeken. Dat was tante Paula gelukt, en nu was ze zo vriendelijk geweest om ons te laten delen in haar voorspoed.

Toen tante Paula tijdens onze eerste morgen in Amerika tussen de middag thuiskwam, stelde ze voor dat ma en ik bij haar aan de keukentafel kwamen zitten.

‘Goed, Kimberly,’ zei tante Paula, die met haar vingers op het

plastic tafelkleed tikte. Ze rook naar parfum en had een moedervlek op haar bovenlip. ‘Ik heb gehoord dat je een erg slimme meid bent.’ Ma knikte glimlachend; in Hongkong was ik altijd de beste van de klas geweest. ‘Je zult je moeder hier geweldig kunnen helpen,’ ging tante Paula verder. ‘En ik weet zeker dat je een erg goed voorbeeld voor Nelson zult zijn.’

‘Nelson is ook een pientere knaap,’ zei ma.

‘Ja, ja, het gaat erg goed op school, en zijn juf zei al dat hij later vast een goede advocaat zal worden omdat hij zo graag discussieert. Maar nu heeft hij echt een reden om hard te werken, hè? Hij zal zijn slimme nichtje moeten bijhouden.’

‘Je zet haar de hoge hoed van de vleierij op het hoofd, grote zus! Het zal niet gemakkelijk voor haar worden. Ah-Kim spreekt amper Engels.’

‘Ja, dat is inderdaad een probleem. Nelson heeft ook hulp nodig met zijn Chinees – die kinderen die hier geboren zijn! Maar, kleine zus, je moet haar nu bij haar Amerikaanse naam noemen: Kimberly. Het is erg belangrijk dat ze een naam heeft die zo Amerikaans mogelijk is. Anders denken ze nog dat je net van de boot bent gestapt!’ Tante Paula lachte.

‘Je denkt altijd aan ons,’ zei ma beleefd. ‘We zullen jou ook helpen, zodra we kunnen. Zal ik binnenkort met Nelsons lessen beginnen?’

Tante Paula zweeg even. ‘Nou, daar wilde ik het nog even over hebben. Dat is eigenlijk niet meer nodig.’

Ma trok haar wenkbrauwen op. ‘Ik dacht dat je wilde dat Nelson beter Chinees zou leren spreken? En hoe zit het dan met Godfrey, ik moest toch op hem passen en Nelson ophalen van school? Je zei dat de oppas zo duur was, en ook nog eens slordig. Wil je dan thuisblijven om zelf voor ze te zorgen?’ Het was duidelijk dat ma er niets meer van begreep. Ik wou dat ze tante Paula gewoon liet uitpraten.

‘Nee, nee.’ Tante Paula krabde aan haar nek, een gebaar dat ik

haar al eerder had zien maken. 'Ik wou dat ik dat kon, maar ik heb het nu zo druk, ik heb zo veel verantwoordelijkheden. De fabriek, al die gebouwen van meneer N. Ik heb zo vaak hoofdpijn.' Tante Paula had ons al duidelijk gemaakt dat ze erg belangrijk was omdat ze de textielfabriek moest leiden en ook nog een aantal gebouwen moest beheren voor een ver familielid van oom Bob, een Taiwanese zakenman die ze meneer N. noemde.

Ma knikte. 'Je moet om je gezondheid denken.' Haar toon was vragend. Ook ik vroeg me af waar dit heen zou gaan.

Tante Paula spreidde haar armen. 'Iedereen wil meer geld, iedereen wil winst maken. Elk gebouw, elke zending kleding...' Ze keek naar ma, maar ik begreep niets van haar blik. 'Ik had gedacht dat je hierheen kon komen en dan met de kinderen zou kunnen helpen. Maar je hebt de nodige problemen gehad.'

Een jaar eerder was, nadat we alle papieren hadden ingediend die nodig waren voor de emigratie, bij ma de diagnose tuberculose gesteld. Ze had maandenlang erg grote pillen moeten slikken. Ik wist nog dat ze in Hongkong in bed had gelegen, blozend van de koorts, maar ten slotte hadden de antibiotica een einde kunnen maken aan de hoestbuien en de zakdoeken vol bloed. We hadden ons vertrek naar Amerika twee keer moeten uitstellen voordat ma het groene licht had gekregen van de artsen en de immigratiedienst.

'Ik ben nu genezen,' zei ma.

'Ja, natuurlijk. En ik ben zo blij dat je er bent, kleine zus. We moeten ervoor zorgen dat je geen terugval krijgt. Als je voor zulke drukke jongens als Nelson en Godfrey zou moeten zorgen, zou dat je al snel te veel worden. Jongens zijn anders dan meisjes.'

'Ik kan het heus wel aan,' zei ma. Ze keek me vol genegenheid aan. 'Ah-Kim was ook een aapje.'

'Dat zal vast. Maar we willen niet dat de jongens iets oplopen. Hun gezondheid is altijd al zwak geweest.'

Ik deed heel erg mijn best om Chinees echt te begrijpen, zoals ma het me had geleerd. Tijdens de ongemakkelijke stilte die volgde, besepte ik dat het niet om ziekte ging. Om een of andere reden wilde tante Paula niet dat ma voor haar kinderen zou zorgen.

‘We zijn dankbaar dat je ons toch hebt laten komen,’ was de opmerking waarmee ma ten slotte de stilte verbrak. ‘Maar we mogen geen belasting voor jullie zijn. Ik moet gaan werken.’

Tante Paula ontspande, alsof ze een nieuwe rol had aangenomen. ‘Jullie zijn familie!’ Ze lachte. ‘Dachten jullie dat ik niet voor jullie zou zorgen?’ Ze stond op, liep naar me toe en sloeg een arm om mijn schouders. ‘Ik heb heel veel moeite gedaan om een baan op de textielfabriek voor je te regelen. Ik heb zelfs een werknemer ontslagen om plaats voor je te maken. Zie je wel, je grote zus zorgt heus wel voor je. Wacht maar af, dit werk is net zo gemakkelijk als een dode kip oprapen.’ Daar bedoelde tante Paula mee dat ze iets gunstigs voor ma had geregeld, net een gratis maaltje kip.

Ma slikte en nam het allemaal in zich op. ‘Ik zal mijn uiterste best doen, grote zus, maar recht naaien kost me moeite. Ik zal flink moeten oefenen.’

Tante Paula glimlachte nog steeds. ‘Dat weet ik nog!’ Haar blik schoot even over mijn zelfgemaakte blouse met de ongelijke, rode biesjes. ‘Ik moest altijd lachen om de jurkjes die je probeerde te maken. Al oefende je tienduizend jaar, dan nog was je niet snel genoeg. Daarom heb ik je ander werk gegeven, je moet de jurken ophangen en afwerken. Daar hoef je niets bijzonders voor te kunnen, je hoeft alleen maar hard te werken.’

Ma’s gezicht was bleek en gespannen, maar ze zei: ‘Dank je, grote zus.’

Daarna leek ma verdiept in haar eigen gedachten, en ze speelde daarna geen viool meer, niet één keer. Tante Paula nam ma een paar keer mee om uit te leggen hoe de metro werkte en haar

de fabriek te laten zien, maar ze lieten mij thuis. Wanneer ma en ik alleen thuis waren, keken we vooral naar de tv, in kleur, en dat was heel spannend, ook al konden we er niets van volgen. Op een dag sloeg ma tijdens een aflevering van *I love Lucy* haar armen om me heen, alsof ze bij mij troost probeerde te vinden, en ik wenste heviger dan ooit dat pa er was geweest om ons te helpen.

Toen ik drie was, was hij aan een beroerte overleden, en nu hadden we hem in Hongkong achtergelaten. Ik kon me helemaal niets van hem herinneren, maar ik miste hem evengoed. Hij was de directeur van de school geweest waar ma muziekles had gegeven. Hoewel ze net als tante Paula met een Amerikaanse Chinees had moeten trouwen en hoewel pa zestien jaar ouder was geweest dan ma waren ze toch verliefd geworden en met elkaar getrouwd.

Pa, dacht ik heel ingespannen, pa. Er was zo veel wat ik hier in Amerika wilde en er was zo veel waar ik bang voor was dat ik verder geen woorden meer overhad. Ik wenste dat zijn geest vanuit Hongkong, waar hij begraven lag, over de zee hierheen zou komen en zich bij ons zou voegen.

Ma en ik waren vier dagen bezig om de woning in Brooklyn schoon te maken. We plakten vuilniszakken voor de ramen in de keuken zodat we nog enigszins tegen de elementen werden beschermd, met als keerzijde dat het altijd donker was in de keuken. Wanneer de wind opstak, bolden de zakken op en leverden strijd met het extra dikke tape dat ze op hun plaats hield. Volgens de leer van de feng shui wierp de deur van de badkamer negatieve energie de keuken in. We schoven het fornuis een paar centimeter opzij, zo ver mogelijk bij de badkamer vandaan.

Tijdens onze tweede schoonmaakdag hadden we meer spullen en insecticide nodig en besloot ma van het tochtje naar de winkel een echt uitje te maken, een beloning voor al ons harde

werk. Ze haalde haar hand met zo veel genegenheid door mijn haar dat ik kon merken dat ze extra lief voor me wilde zijn. Ze zei dat we een ijsje zouden halen, en dat was een zeldzame trak-tatie.

De winkel was klein en vol en we stonden met onze bood-schappen in onze armen in de rij voor de kassa. Achter de toon-bank stond een sjofele glazen vitrine.

‘Wat staat er?’ vroeg ma aan mij. Ze knikte naar een van de doosjes. Ik zag een plaatje van aardbeien en de woorden ‘met echt fruit’ en nog een woord dat ik niet kende en dat met ‘yo-’ begon.

De man achter de toonbank zei in het Engels. ‘Kopen we nog wat of niet? Ik heb niet de hele *daggetijd*.’ Hij klonk zo agressief dat ma ook zonder vertaling begreep wat hij bedoelde.

‘Sorry, meneer,’ zei ma in het Engels. ‘Heel erg sorry.’ Omdat haar kennis van het Engels niet veel verder reikte, keek ze naar mij.

‘Die,’ zei ik, wijzend naar de doosjes met de aardbeien. ‘Twee.’

‘Dat werd tijd,’ zei hij. Toen hij de prijs intikte, bleek die drie keer zo hoog te zijn als wat er op het doosje stond. Ik zag dat ma naar het prijsstickertje keek en toen snel haar blik afwendde. Ik wist niet of ik iets moest zeggen of hoe je in het Engels over prijzen moest klagen, dus ik zei ook niets. Ma betaalde zonder de man of mij aan te kijken en we liepen naar buiten. Het ijs smaakte vies; dun en zuur, en pas toen we bij de bodem aankwamen, vonden we het fruit, dat een grote gestolde klomp was.

Toen we van de winkel naar huis liepen, zag ik verder geen Chinezen op straat, alleen maar zwarten en heel weinig blan-ken. Het was behoorlijk druk, met moeders en werkende men-sen, maar ik zag vooral groepjes jonge mannen zelfverzekerd voorbijparaderen. Ik hoorde dat een van hen een jonge vrouw op straat een ‘gleuf’ noemde, maar ik zag helemaal nergens iets

wat op een gleuf leek. Ma wendde haar blik af en trok me naar zich toe. Overall lag viezigheid: rondom deuren lagen glasscheren en oude kranten dwarrelden over het trottoir, voortgedreven door de wind. De geschilderde Engelse opschriften waren onleesbaar en leken krullen vol onvervalste woede en waanzin. Bijna alles zat onder de woorden, zelfs de auto's die op straat geparkeerd stonden. Een straat verder stonden een paar grote bedrijfspanden.

Voor een winkel in gebruikte meubelen in het pand naast onze etage zagen we een oudere zwarte man in een tuinstoel zitten. Hij zat met zijn ogen dicht en zijn gezicht opgeheven naar de zon. Zijn haar was een zilvergrijze wolk rond zijn hoofd. Ik staarde hem aan. Geen enkele Chinees die ik kende zou opzettelijk in de zon gaan zitten om nog bruiner te worden, zeker niet als ze al zo donker waren als deze man.

Opeens sprong hij op van zijn stoel en nam vlak voor ons met uitgestrekte armen een soort karatehouding aan. 'Hi-ha!' gilte hij.

Ma en ik gilden allebei.

Hij barstte in lachen uit en begon toen Engels te praten. 'Dat zag er goed uit, hè? *Eks huzen* dat ik jullie heb laten schrikken, dames. Ik ben gewoon dol op kungfu. Ik ben Al.'

Ik kon niet alles wat hij zei even goed verstaan, en ma, die er niets van had begrepen, pakte me bij mijn jas en zei in het Chinees tegen me: 'Die man is gek. Zeg niets tegen hem, dan lopen we heel voorzichtig weg.'

'Hé, dat was Chinees, hè? Kunnen jullie me *noga* woordjes leren?' vroeg hij.

Ik had me voldoende hersteld om te kunnen knikken.

'Er komt altijd een hele dikke vent bij mij in de winkel. Wat kan ik tegen hem zeggen, hij is net een walvis.'

'Walvis,' zei ik in het Kantonees. Nu keek ma me aan alsof ik gek was geworden.

‘*Kung yu*,’ herhaalde hij, maar het klonk helemaal verkeerd.

‘Walvis,’ zei ik weer.

‘*King yu*,’ zei hij. Hij deed echt zijn best. Het was nog steeds redelijk moeilijk te verstaan, maar het klonk al iets beter.

‘Dat is beter,’ zei ik in het Engels.

Ma moest zowaar giechelen. Ik geloof niet dat ze ooit eerder een niet-Chinees had gehoord die onze taal probeerde te spreken. ‘Dat u goede zaken mag doen,’ zei ze in het Chinees.

‘*Ho sang yee*,’ herhaalde hij. ‘Wat betekent dat?’

Ik zei in het Engels: ‘Ze wenst veel geld voor uw winkel.’

Op zijn gezicht verscheen de breedste, witste lach die ik ooit had gezien. ‘Dat kan ik goed gebruiken. Dank jullie wel.’

‘Gedaan graag,’ zei ma in het Engels.

Een groot deel van de winkelpanden naast dat van meneer Al stond leeg. Wij woonden tegenover een braakliggend stuk grond vol afval en puin. Achter op het perceel was een woning half weggezakt, alsof iemand was vergeten die te slopen. Ik had zwarte kinderen door het puin zien klauteren, op zoek naar stukjes oud speelgoed en flessen waarmee ze konden spelen. Ik wist dat ma het nooit goed zou vinden als ik met hen mee zou doen.

Aan onze kant van de straat waren een paar winkels open: een winkel met kammen en wierook in de etalage, een kleine winkel met van alles en nog wat, een ijzerzaak.

Zelfs de spray kon de kakkerlakken niet uitroeien. We spotten alle kieren en hoeken vol, stopten mottenballen tussen onze kleren en legden die ook in een grote cirkel rond de matras. Maar de bruine koppen met de dansende voelsprietten bleven uit elke kier tevoorschijn komen. Zodra we een kamer verlieten of te stil werden kwamen ze dichterbij. We waren de enige voedselbron in het hele gebouw.

We konden er maar niet aan wennen. Natuurlijk had ik in Hongkong ook kakkerlakken gezien, maar niet in onze wo-

ning. Wij woonden eenvoudig, maar netjes. Zoals de meeste inwoners van Hongkong beschikten we niet over luxeartikelen als een koelkast, en ma bewaarde onze klikjes onder een cloche van vliegengaas onder de tafel en kookte alleen met vers vlees en verse groenten die ze kort tevoren op de markt had gekocht. Ik miste onze keurige, kleine woonkamer met de rode bank en de piano waarop ma na schooltijd kinderen muzieklles had gegeven. De piano was een huwelijkscadeau van pa geweest. We hadden hem moeten verkopen toen we hierheen gingen.

Nu leerde ik om alles zo luidruchtig mogelijk te doen en liep ik stampvoetend rond om het ongedierte te verjagen. Ma schoot me vaak te hulp, met in haar hand een stuk toiletpapier waarmee ze de kakkerlakken om me heen kon doden, maar ik zette het op een schreeuwen wanneer ik naar mijn trui keek en er een groot exemplaar aan zag hangen. Ik durfde niet te denken aan wat er allemaal gebeurde wanneer wij lagen te slapen.

Ik wist dat 's nachts de muizen en ratten kwamen. Tijdens onze eerste nacht had ik tijdens mijn slaap iets over me heen voelen lopen, en ik had al snel de gewoonte aangenomen om diep onder de dekens weg te kruipen. Ik was minder bang voor knaagdieren dan voor kakkerlakken omdat muizen in elk geval nog warmbloedig waren, kleine levende wezentjes. Ma was doodsbang voor muizen. In Hongkong had ze nooit een kat willen nemen omdat ze bang was dat die haar zijn prooi zou komen aanbieden. Het kon haar niet schelen dat een kat juist kon helpen knaagdieren te verdrijven: in ons huis kwam geen kat. Na die nacht zei ik tegen ma dat ik graag aan de kant van de matras wilde slapen die het verste van de muur lag omdat ik soms 's nachts moest plassen. Ik wilde haar beschermen tegen de plekken waar de muizen en ratten waarschijnlijk het vaakst rondscharrelden. Dat waren de kleine gunsten die we elkaar verleenden. Meer konden we niet doen.

We zetten een paar muizenvallen neer en ving er al snel een paar. Ma kromp ineem toen ze de slappe lijfjes zag en ik wenste met heel mijn hart dat pa nog had geleefd, dan had ze dit niet hoeven doen. Ik wist dat ik de dode muizen had kunnen weghalen en de vallen opnieuw had kunnen zetten, maar ik kon het slappe vlees niet aanraken, en ma klaagde niet toen ik de vallen met een stel eetstokjes optilde, al besepte ik meteen dat dat wel erg onhygiënisch was. Ik gooide de vallen, de muizen en de eetstokjes weg, en daarna zetten we geen vallen meer. Dat waren ma en ik: twee boeddhisten die overal van gruwden en in een vies krot moesten leven.

We legden de *Tong Sing*, de Chinese almanak van de wijsheid, aan het hoofdeinde van de matras. Er staan veel *phu* in zulke boeken, krachtige woorden van oude meesters die een demon van witte botten onder een berg kunnen opsluiten of de geesten van wilde vossen op afstand kunnen houden. In Brooklyn hoopten we dat ze inbrekers weg zouden houden. Ik sliep daar slecht en schrok telkens wakker van auto's die rammelend over de gaten in het wegdek reden. Ma fluisterde 'Het komt wel goed' en trok aan mijn oren om mijn slapende ziel terug te brengen naar mijn lichaam. Daarna streek ze drie keer met haar linkerhand over mijn voorhoofd om boze geesten af te weren.

Na een tijdje zaten mijn handen niet langer onder het stof wanneer ik ze langs de muren haalde. Toen we wisten dat de woning zo schoon was als we hem konden krijgen, zetten we vijf altaren in de keuken: eentje voor de god van de aarde, een voor de voorouders, een voor de hemelen, een voor de keukengod en een voor Kwan Yin. Kwan Yin is de godin van het mededogen die geeft om ons allemaal. We staken wierook aan en goten voor de altaren thee en rijstwijn uit. We baden tot de plaatselijke aardegod van het gebouw en onze etage en vroegen hem of hij ons hier in vrede wilde laten leven; we baden tot de voorouders en de hemelen opdat ze moeilijkheden en boosaardige lieden

van ons weg zouden houden, tot de keukengod om te vragen of hij ons voor uithongering wilde behoeden en tot Kwan Yin opdat ze onze grootste wensen zou vervullen.

De volgende dag zou ik voor het eerst naar school gaan. Ma zou met haar werk in de fabriek beginnen. Die avond ging ze met me op de matras zitten.

‘Ah-Kim, sinds ik bij de fabriek ben gaan kijken, heb ik lopen piekeren, en ik denk dat ik geen andere keus heb,’ zei ma.

‘Wat is er?’

‘Als de school uit is, moet je naar mij in de fabriek komen. Ik wil niet dat je elke middag en avond in je eentje hier thuis op me gaat zitten wachten. En ik ben bang dat het me niet zal lukken om mijn werk in mijn eentje af te krijgen. De vrouw die dat werk vóór mij heeft gedaan, nam haar twee zoons mee, zodat die haar konden helpen. Ik moet je vragen of je na school naar de fabriek wilt komen om me daar te helpen.’

‘Natuurlijk ma, ik zal u altijd helpen.’ Ik legde mijn hand op die van haar en glimlachte. In Hongkong had ik altijd de afwas gedaan en de was opgevouwen.

Tot mijn verbazing werd ma rood, alsof ze elk moment kon gaan huilen. ‘Dat weet ik,’ zei ze, ‘maar dit is anders. Ik ben in de fabriek geweest.’ Ze nam me in haar armen en kneep zo hard dat ik naar adem hapte, maar tegen de tijd dat ze losliet, had ze zichzelf weer in de hand. Ze zei zachtjes, alsof ze in zichzelf praatte: ‘In Hongkong volgden we een weg die doodliep. De enige toekomst die ik voor ons, voor jou, kon zien, was hier, waar je alles kunt worden wat je maar wilt. Ook al is dit niet wat we ons er thuis van hadden voorgesteld, we zullen het wel redden.’

‘Moeder en welp.’

Ma glimlachte. Ze stopte de dunne katoenen deken die we vanuit Hongkong hadden meegebracht om me heen in. Daarna legde ze allebei onze jassen en haar trui over de deken om me warm te houden.